

แนวทางการพัฒนาระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา*

Approaches to Developing the Criminal Mediation Process

สุนทร ทิมจ้อย

Soontorn Timchoi

ศาลอุทธรณ์ภาค 6

The Court of Appeal, Region VI, Thailand.

Corresponding Author's Email: S.timchoi29@gmail.com

บทคัดย่อ

กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา มีเป้าหมายสร้างสันติภาพใน 6 ด้านหลัก ได้แก่ 1) เปิดโอกาสให้จำเลยและผู้เสียหายบอกเล่าความจริง 2) ให้จำเลยสำนึกถึงผลกระทบจากการกระทำผิด 3) ส่งเสริมการเยียวยาผู้เสียหาย 4) เปิดโอกาสให้จำเลยรับผิดชอบและปรับปรุงพฤติกรรม 5) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างจำเลยและผู้เสียหาย และ 6) ให้ผู้เสียหายให้อภัยและยุติคดี

กระบวนการดังกล่าวมุ่งแก้ไขข้อจำกัดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแบบดั้งเดิม ที่เน้นการลงโทษจำเลยผ่านกระบวนการพิจารณาตัดสินโดยศาล แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเยียวยาผู้เสียหายและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรม กระบวนการไกล่เกลี่ยจึงเน้นความร่วมมือจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้เสียหาย ชุมชน และจำเลย เพื่อให้เกิดการเยียวยาความเสียหายทางอารมณ์ ความรู้สึก และสถานะทางสังคม เมื่อศาลนำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้ก่อนตัดสินคดี ผู้เสียหายและจำเลยจะได้รับโอกาสแก้ไขความขัดแย้ง โดยจำเลยแสดงความรับผิดชอบ เยียวยาผู้เสียหาย และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีใหม่ ผู้เสียหายที่ได้รับการเยียวยาและให้อภัย สามารถถอนฟ้องหรือยุติการดำเนินคดีได้ ศาลจึงสามารถใช้ดุลพินิจรอลงอาญาหรือกำหนดโทษเบาลงเพื่อลดการคุมขังที่ไม่จำเป็น ซึ่งช่วยลดงบประมาณรัฐและส่งเสริมการกลับตัวของจำเลย กระบวนการนี้ยังต้องการผู้ประนีประนอมที่มีความเป็นกลาง ช่วยค้นหาข้อเท็จจริง ทั้งนี้กระบวนการไกล่เกลี่ยช่วยเติมเต็มช่องว่างของระบบยุติธรรมในแง่ของการเยียวยาและการสร้างสันติภาพอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา; ผู้เสียหาย; จำเลย

Abstract

The criminal mediation process is designed to promote peace in six key areas: 1) providing an opportunity for both the defendant and the victim to share their truths; 2) encouraging the defendant to recognize the consequences of their actions; 3) promoting the healing of the victim; 4) allowing the defendant to take responsibility and improve their behavior; 5) fostering a positive relationship between the defendant and the victim; and 6) enabling the victim to forgive and end the case.

This process aims to address the shortcomings of traditional criminal justice systems, which tend to focus on punishing the defendant without prioritizing the healing of the victim

*Received January 23, 2025; Revised February 17, 2025; Accepted February 22, 2025

or the community affected by the crime. Mediation process emphasizes cooperation from all parties involved, including the victim, the community, and the defendant, in order to repair emotional and psychological harm, as well as social status. When the court uses mediation before rendering a verdict, both the victim and the defendant have the chance to resolve the conflict. The defendant can take responsibility, make amends, and rebuild relationships, while the victim, having healed and forgiven, can choose to withdraw the case or end the legal proceedings. As a result, the court may decide to defer punishment or impose a lighter sentence, reducing unnecessary imprisonment, saving state resources, and supporting the defendant's rehabilitation. This process requires a neutral mediator to help uncover the facts. Ultimately, mediation bridges the gap in the justice system by emphasizing healing and fostering genuine peace.

Keywords: Development Guidelines; Criminal Mediation Process; Victim; Defendant

บทนำ

ศาลยุติธรรมมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดีอาญา โดยไม่เพียงแต่ตัดสินความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการหาทางออกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาคriminal ความขัดแย้งในสังคม กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ศาลนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความยุติธรรม และช่วยให้ทั้งผู้กระทำผิดและผู้เสียหายสามารถหาทางออกที่เป็นธรรมร่วมกัน โดยไม่ต้องพึ่งพาการลงโทษที่มีความรุนแรงหรือการจำคุกตลอดไป การไกล่เกลี่ยนี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดความขัดแย้ง แต่ยังเป็นการส่งเสริมการคืนสู่สังคมของจำเลยให้กลับมาใช้ชีวิตที่ดีในสังคมอีกครั้ง กระบวนการนี้ยังมีข้อจำกัดและปัญหาหลายประการที่ทำให้กระบวนการนี้ไม่สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเสมอไป ดังนั้นการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้การยุติธรรมในระบบการยุติธรรมของประเทศไทยเป็นไปอย่างเท่าเทียมและยั่งยืน

ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา หลังจากพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายฟ้องคดีต่อศาลแล้ว เมื่อศาลพิจารณาสืบพยานแล้วเสร็จ ศาลต้องคำพิพากษา โดยคำพิพากษานั้นมีสาระสำคัญ 2 ประการ

1. จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ หากจำเลยไม่มีความผิดศาลพิพากษายกฟ้อง แต่ถ้าจำเลยมีความผิดศาลต้องพิพากษาลงโทษจำเลย

2. ศาลใช้ดุลยพินิจลงโทษจำเลยให้เหมาะสมตามมาตรการทางกฎหมายอาญา

2.1 มีเหตุรอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษ โดยศาลต้องการข้อเท็จจริงหรือข้อมูลเกี่ยวกับจำเลย ตามมาตรา ปอ.มาตรา 56 หรือไม่ ถ้าไม่มีเหตุดังกล่าวศาลต้องพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยตามกฎหมาย

2.2 ผู้เสียหายอาจถอนฟ้องหรือถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลได้ เป็นเหตุให้จำเลยไม่ต้องรับโทษจำคุก

ศาลมีความต้องการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงตาม ปอ.มาตรา 56 คือ ประวัติส่วนตัว เช่น อาชีพ การศึกษา ความเป็นอยู่ การรู้สำนึกในการกระทำความผิดพฤติการณ์ในการกระทำความผิด การเยียวยา การให้อภัย และการแก้ไข ในการคืนสู่สังคม ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก เป็นต้น ซึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นศาลเป็นมาตรการทางอาญาที่ศาล นำมาใช้เพื่อให้จำเลยรู้สำนึก บรรเทาความ

เสียหาย และเสนอประวัติส่วนตัว การประกอบอาชีพ และพฤติการณ์ในการกระทำความผิด (The Office of the Council of State, 2019) โดยศาลจะใช้ข้อเท็จจริงดังกล่าวประกอบดุลยพินิจในการรอการลงโทษ หรือให้โอกาสจำเลยกลับตัวเป็นพลเมืองดีตามกฎหมายได้ ทำให้คดียุติไปด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม เกิดความพึงพอใจ ทุกฝ่าย (The Office of the Council of State, 2019)

กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญามีปัญหาหลายประการที่ส่งผลต่อความเสมอภาคและความยุติธรรม ในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในด้านการลงโทษที่ไม่มีมาตรฐานเดียวกัน ทำให้การเยียวยาความเสียหายแตกต่างกันไปตามการเห็นชอบของผู้เสียหายและจำเลย ซึ่งอาจส่งผลให้จำเลยที่มีพฤติกรรมคล้ายกันได้รับการลงโทษที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับความผิดที่กระทำ นอกจากนี้ กระบวนการไกล่เกลี่ยยังถูกมองว่าไม่สามารถป้องปรามการกระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมุ่งเน้นการเยียวยาผู้เสียหายมากกว่าการลงโทษจำเลยอย่างเหมาะสม ทำให้บางครั้งผู้ที่คิดจะกระทำความผิดอาจไม่เกรงกลัวต่อโทษที่อาจได้รับ และทำให้บางกลุ่มใช้กระบวนการนี้เป็นช่องทางหลีกเลี่ยงการรับโทษ อย่างไรก็ตาม กระบวนการไกล่เกลี่ยยังอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือของฝ่ายที่มีอำนาจในการบีบบังคับฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่าให้ยอมรับมาตรการที่ไม่เป็นธรรม เช่น ในกรณีของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาการขาดความเท่าเทียมในกระบวนการ (Kannarit, and Praithong, 2021)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในศาลยุติธรรม ซึ่งมุ่งเน้นการใช้กระบวนการที่ไม่เพียงแต่การลงโทษจำเลย แต่ยังช่วยให้เกิดการเยียวยาผู้เสียหาย และทำให้จำเลยมีโอกาสกลับตัวเป็นพลเมืองดี กระบวนการนี้ช่วยให้ศาลมีข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับจำเลยและช่วยให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีความยุติธรรมและเหมาะสมตามสถานการณ์ อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาหลายประการในการใช้กระบวนการนี้ เช่น การขาดมาตรฐานในการลงโทษและการที่บางกรณีอาจทำให้จำเลยได้รับโทษที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับความผิดที่กระทำ นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงที่กระบวนการไกล่เกลี่ยจะไม่สามารถป้องกันการกระทำความผิดซ้ำได้ หรือทำให้ผู้เสียหายถูกบีบบังคับในการตกลงผลการไกล่เกลี่ยโดยไม่เต็มใจ การศึกษานี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการเสนอแนวทางในการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาให้มีความยุติธรรมและมีมาตรฐานที่เหมาะสมมากขึ้น เพื่อลดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการยุติธรรม และสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมในการใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางอาญา

การกระทำความผิดทางอาญา

การกระทำความผิดทางอาญา ทำให้เกิดความทุกข์กับบุคคลดังต่อไปนี้ คือ

1. จำเลย กับ ภริยา บุตร ญาติพี่น้อง เพื่อน ที่มีความทุกข์ว่าจำเลยจะคิดคุก หรือถูกคุมขัง จากการกระทำความผิด จำเลยต้องการขอโอกาสจากสังคมในการกลับตัวเป็นพลเมืองดี และให้อภัยแก่จำเลย
2. ผู้เสียหาย รู้สึกได้รับความทุกข์จากการกระทำของจำเลยที่ทำให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากจำเลย และไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายจากจำเลย หรือสังคม
3. สังคมได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำของจำเลยที่กระทำผิดต่อกฎหมาย ทำให้ผู้เสียหายและสังคมไม่สงบสุข และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการนำความสงบคืนสู่สังคม และต้องสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อรองรับการแก้ไขป้องกันการก่อให้เกิดความไม่สงบต่อสังคม หรือลงโทษจำคุกจำเลยเพื่อป้องกันมิให้จำเลยมีโอกาสกระทำความผิดซ้ำอีก (Office of Justice Affairs, 2018)

ดังนั้น การกระทำความผิดอาญาเป็นการทำให้เกิดความเสียหายร้ายแรงทั้งผู้เสียหาย ชุมชน และจำเลย และก่อให้เกิดภาระหน้าที่ที่จะต้องแก้ไขเยียวยาให้สิ่งต่าง ๆ กลับสู่สภาวะที่ถูกต้องที่ควรจะเป็น บุคคลทุกฝ่ายควรจะมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการกับการกระทำความผิดอาญา รวมทั้งผู้เสียหายถ้าหากประสงค์เช่นนั้น

ชุมชน และแม้แต่จำเลยเอง ทศนคติและมุมมองของผู้เสียหายเป็นจุดศูนย์กลางของกระบวนการที่จะเป็นตัวกำหนดถึงการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น

กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา มีมุมมองว่า มนุษย์ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีและมีคุณค่า “ความสมานฉันท์” ด้วยการเยียวยาและสร้างความสัมพันธ์ชุมชน เป็นเป้าหมายเบื้องต้นของกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา และเป็นการให้โอกาสจำเลยและเสียหายเจรจาตกลงกันแล้วให้ผู้เสียหายถอนฟ้อง หรือถอนคำร้องทุกข์ เพื่อยุติการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยตาม ป.วิ.อ. มาตรา 35 เพื่อให้โอกาสจำเลยไม่ต้องโทษจำคุกกลับคืนสู่สังคมอย่างเดิม เป็นต้น

ศาลมีกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เพื่อให้คู่ความมีเวทีในการพูดคุยกันในศาลก่อนศาลมีคำพิพากษาเพื่อให้ศาลได้ข้อเท็จจริงตาม ปอ. มาตรา 56 ว่าจำเลยรู้สำนึก เยียวยาผู้เสียหาย และผู้เสียหายได้รับการเยียวยา ให้อภัยจำเลยแล้ว ศาลให้โอกาสจำเลยกลับตั้งเป็นพลเมืองดี รอการลงโทษจำคุกจำเลยได้ หรือ ผู้เสียหายถอนฟ้องหรือถอนคำร้องทุกข์ ยุติการดำเนินคดีต่อจำเลย โดยศาลอนุญาตให้ผู้เสียหายถอนฟ้องถอนคำร้องทุกข์ยุติการดำเนินคดีจำเลยได้ เป็นต้น เพื่อมิให้จำเลยต้องรับโทษจำคุกเกินความจำเป็น และรัฐไม่ต้องเสียงบประมาณในการคุมขังจำเลยเป็นต้น ดังนั้นกระบวนการไกล่เกลี่ยจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญและจำเป็นที่ต้องมาช่วย ผู้เสียหาย จำเลย สังคม ศาล และรัฐ ที่จะช่วยให้สังคมเกิดความสงบสุข

ปัญหาการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญามาใช้ในศาล

กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา (Restorative Justice) เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างจำเลยและผู้เสียหาย โดยเน้นการเยียวยาผู้เสียหายและการเสริมสร้างความรับผิดชอบของจำเลย เพื่อลดความรุนแรงและส่งเสริมการกลับตัวของจำเลยอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม กระบวนการนี้ยังคงเผชิญกับปัญหาหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินการและการบังคับใช้กฎหมายในระบบยุติธรรมอาญา ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา มีการลงโทษจำเลยไม่มีมาตรฐานเดียวกัน หรือการขาดความสม่ำเสมอและความไม่ได้สัดส่วน หรือความไม่เสมอภาคกัน ที่เกิดจากการที่มาตรการต่าง ๆ สำหรับการแก้ไขปัญหาละเอียดความเสียหายที่เกิดขึ้น เป็นการเห็นร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้เสียหายซึ่งเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดกับฝ่ายจำเลย ทำให้มาตรการที่เกิดขึ้นมีความแตกต่างและหลากหลาย ขึ้นอยู่กับความตกลงของผู้เสียหายและจำเลยในคดีที่เกี่ยวข้อง จำเลยที่กระทำความผิดอย่างเดียวกันและมีพฤติการณ์แวดล้อมคล้ายคลึงกัน อาจจะต้องปฏิบัติตามมาตรการที่แตกต่างกันอย่างมากก็ได้ ในบางกรณีจำเลยอาจจะต้องถูกลงโทษที่รุนแรงเกินสัดส่วนของความผิดที่ตนกระทำก็ได้เนื่องจากไม่มีมาตรการที่คอยควบคุมโทษมิให้รุนแรงเกินสัดส่วน

2. กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เป็นกระบวนการที่นุ่มนวลเกินไปและไม่สามารถป้องปรามมิให้มีการกระทำความผิดขึ้นอีก เนื่องจากมาตรการในกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา (Restorative Justice) มุ่งไปที่การแก้ไขและเยียวยาผู้เสียหายเป็นสำคัญ และไม่มุ่งเน้นการลงโทษจำเลยให้ต้องรับโทษที่หนักหรือให้สาสมกับความผิดของจำเลยที่ก่อให้เกิดขึ้น ทำให้บรรดาผู้ที่คิดจะกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันไม่เกิดความเกรงกลัวในระบบเพราะโทษที่ตนจะต้องรับไม่รุนแรงนัก จึงมีโอกาที่จะทำให้มีบุคคลอื่นกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันอีก และสังคมต้องการลงโทษจำคุกจำเลยโดยไม่รอการลงโทษ

3. กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เป็นการให้ผู้เสียหายเพื่อประโยชน์ของจำเลย เนื่องจากจำเลยอาจจะใช้สิ่งจูงใจหรือให้ประโยชน์แก่ผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายแสดงความเห็นสนับสนุนในรายงานที่เสนอต่อศาล เพื่อจะทำให้ตนเองหลุดพ้นจากการต้องรับโทษจำคุกหรือโทษประการอื่น หรือจำเลยเข้าใจว่ามีเงินก็สามารถ

ฟื้นความรับผิดชอบทางอาญา จำเลยและสังคม หรือบุคคลทั่วไปเข้าใจว่า คนร้ายไม่ต้องรับโทษทางอาญา เพราะสามารถใช้เงินช่วยให้พ้นความรับผิดชอบทางอาญา

4. กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา อาจมีการใช้อำนาจหรืออิทธิพลที่ไม่เท่าเทียมกันของกระบวนการยุติธรรมที่ผู้เสียหายและจำเลยอาศัยอยู่ ผู้เสียหายและจำเลยมีสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือด้านอื่น ๆ ที่แตกต่างกันมาก ทำให้ฝ่ายหนึ่งอาจจะมีอำนาจหรืออิทธิพลเหนืออีกฝ่ายมาก จนกระทั่งสามารถบีบบังคับให้ฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่าต้องยอมกระทำการอันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้นไม่เต็มใจหรือไม่ทำหากปราศจากการใช้อำนาจข่มขู่หรือบีบบังคับนี้ ทำให้มีความเป็นไปได้ที่สภาพความแตกต่างของอำนาจและอิทธิพลที่มีอยู่ในโลกภายนอก จะสะท้อนออกมาในกระบวนการหรือของกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาชั้นศาลอุทธรณ์ด้วย โดยคู่ความฝ่ายที่มีอิทธิพลหรืออำนาจนั้นอาจจะอาศัยช่องทางในกระบวนการ เพื่อขู่บังคับให้อีกฝ่ายต้องยอมรับมาตรการต่าง ๆ โดยไม่เต็มใจ และเพื่อช่วยให้ฝ่ายที่มีอำนาจหลุดพ้นจากการต้องรับโทษหนักก็ได้ เช่น ในกรณีของสามภรรยาที่ตามปกติสามีอาจจะชอบใช้กำลังหรือการขู่ข่มขู่ภรรยาอยู่เสมอ เมื่อเกิดมีคดีความขึ้น สามีก็อาจจะกระทำการในลักษณะเดียวกันเพื่อข่มขู่ให้ภรรยาช่วยให้ตนพ้นความรับผิดชอบ เป็นต้น (Kannarit, and Praithong, 2021)

หลักการของกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา (Restorative Justice)

กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ Restorative Justice มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 6 ประการ ประกอบด้วย

- 1) การพยายามให้การช่วยเหลือ “เหยี่ยวา” ผู้ที่เป็นเหยื่อจากการกระทำความผิดอาญา
- 2) การทำให้จำเลยเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในผลเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดของตน
- 3) การทำให้จำเลยเกิดความรู้สึกตระหนักและเข้าใจในผลกระทบอันเกิดจากการกระทำความผิดอาญาที่มีต่อผู้ที่เป็นเหยื่อ
- 4) การพยายามกระตุ้นและดำเนินการให้จำเลยจัดมาตรการเยียวยาที่เหมาะสมให้แก่ผู้เสียหายผู้ที่เป็นเหยื่อและชุมชน
- 5) การพยายามค้นหาหนทางที่จะสมานฉันท์และประสานรอยร้าวอันเกิดขึ้นในระหว่างเหยื่อและจำเลยผู้กระทำความผิดในกรณีที่เป็นไปได้
- 6) การพยายามช่วยให้ผู้ที่เป็นเหยื่อและจำเลยสามารถกลับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ดังเดิม (Narkdilok, and Kenaphoom, 2017)

กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 6 ประการดังกล่าว จะเห็นได้ว่า กระบวนการ Restorative Justice ไม่ได้เป็นกระบวนการที่มุ่งไปที่การลงโทษผู้กระทำความผิด หากแต่มุ่งไปที่การแก้ปัญหาและเยียวยาความเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดเป็นสำคัญ โดยการที่จะแก้ไขปัญหา นั้น ไม่ว่าจะเป็นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา หรือการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น และผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพราะหากไม่เข้าใจปัญหาและผลกระทบอย่างถ่องแท้แล้ว การจะแก้ไขหรือเยียวยาใด ๆ ย่อมยากที่จะเกิดขึ้นได้ หรือหากเกิดขึ้นก็อาจจะไม่ตรงกับปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะทำหน้าที่เป็นเวทีที่นำทุกฝ่ายมาทำความเข้าใจในปัญหาร่วมกันและแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

การที่จะแก้ไขปัญหาได้ไม่ว่าจะจะเป็นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยทั่วไปต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

เพราะหากไม่เข้าใจปัญหาและผลกระทบอย่างถ่องแท้แล้ว การจะแก้ไขหรือเยียวยาใด ๆ ย่อมยากที่จะเกิดขึ้นได้ หรือหากเกิดขึ้นก็อาจจะไม่ตรงกับปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น กระบวนการยุติธรรมจึงจะทำหน้าที่เป็นเวทีที่นำทุกฝ่ายมาทำความเข้าใจในปัญหาร่วมกันและแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหาคือผู้เสียหาย จำเลย และชุมชน ให้เกิดความสงบสุขในสังคม สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเป็นกระบวนการที่มี “ผู้เสียหาย” หรือ “เหยื่อ” ของการกระทำความผิดมาเป็นศูนย์กลาง (Victim-centered) แทนจำเลย โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาจะช่วยสร้างบรรยากาศที่ทำให้ผู้เสียหายหรือเหยื่อรู้สึกว่าการเกิดปัญหาคือเรื่องที่เกิดขึ้นกับตนเป็นเรื่องที่กระบวนการให้ความใส่ใจและพร้อมที่จะหาทางช่วยเหลือเยียวยาให้ ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกมั่นใจและพร้อมที่จะเปิดเผยความรู้สึกและผลกระทบที่เกิดขึ้นได้มากกว่า ในกระบวนการนี้ผู้เสียหายจะมีโอกาสที่จะบอกเล่าให้จำเลยได้รับรู้ว่า การกระทำของจำเลยก่อให้เกิดความทุกข์หรือความเสียหายอย่างไรบ้าง นอกจากนั้น ยังมีโอกาสสอบถามจำเลยเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยหากผู้เสียหายไม่รับรู้หรือไม่เข้าใจในพฤติกรรมของจำเลยที่เกิดขึ้น ผู้เสียหายยังมีโอกาสที่จะแสดงให้จำเลยหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ว่า ผลกระทบหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นนี้มีหนทางเยียวยาอย่างไรบ้าง โดยในกระบวนการต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ ผู้เสียหายจะเป็นจุดศูนย์กลางของกระบวนการที่การดำเนินการต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อไป (Narkdilok, and Kenaphoom, 2017)

2. กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา มุ่งที่จะทำให้จำเลยเกิด “ความรับผิดชอบ” (Accountability) ในผลพวงจากการกระทำของตนอย่างแท้จริง ซึ่งการที่จำเลยเข้ามาในกระบวนการเพื่อรับรู้ผลกระทบหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นกับ “เหยื่อ” ของการกระทำของตน รู้ว่าสิ่งที่ตนได้ทำลงไปทำให้คนอื่นได้รับความทุกข์หรือความเดือดร้อนเช่นไร การสื่อสารในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ จะเป็นการสื่อสารให้รับรู้กันโดยตรงระหว่างผู้เสียหายกับจำเลยผ่าน “เวที” ที่จัดขึ้น ในกระบวนการ Restorative Justice นี้ นอกจากจำเลยจะรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นนี้โดยตรงแล้ว จำเลยยังจะมีโอกาสในการแสดงความรู้สึกไม่ว่าจะเป็นความสำนึกผิด หรือเข้าใจในความเดือดร้อนที่ตนก่อให้เกิดขึ้น จะเป็นเครื่องเตือนใจจำเลยให้ระลึกถึงเมื่อตนจะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่อาจจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนในลักษณะที่คล้ายคลึงกันอีกในอนาคต ความรู้สึกเช่นนี้จะเป็เครื่องมือป้องกันมิให้เกิดกระทำความผิดซ้ำ (re-offending) ได้ดีกว่ามาตรการลงโทษเสียอีก ในทางตรงกันข้าม หากจำเลยสามารถหลุดพ้นจากความรับผิดชอบโดยเพียงแต่ชดใช้ “เงินค่าเสียหาย” โดยไม่ได้รับรู้อย่างแท้จริงในผลกระทบหรือความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นแก่เหยื่อ อาจจะเป็นการสื่อความเข้าใจผิดไปยังจำเลยว่าจะสามารถใช้เงินซื้ออะไรก็ได้ และในโอกาสต่อไป จำเลยก็จะไม่ได้มีความรู้สึกว่าคุณต้องระมัดระวังพฤติกรรมของตนมากนัก トラบเท่าที่ตนยังมีทรัพย์สินสมบัติเพียงพอที่จะ “จ่าย” เพื่อซื้ออิสรภาพของตน (Wongsuphakdee, 2020)

3. กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา คือ การให้ชุมชนหรือบุคคลแวดล้อมเข้ามามีส่วนร่วมและช่วยเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้น (community-based process) โดยที่บุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นอกเหนือจากตัวจำเลยและผู้เสียหายแล้วได้แก่ บุคคลในครอบครัว หรือผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้เสียหายหรือจำเลย เหตุที่ต้องนำบุคคลเหล่านี้เข้ามาในกระบวนการด้วย เนื่องจากไม่อาจจะเป็นการแก้ไขเยียวยาทางฝั่งจำเลยหรือทางฝั่งผู้เสียหาย ล้วนแล้วแต่ต้องการการสนับสนุนช่วยเหลือจากบุคคลใกล้ชิดด้วยกันทั้งสิ้นสำหรับผู้เสียหาย การที่ได้รับความเดือดร้อนหรือความยากลำบากใด ๆ ย่อมต้องการกำลังใจและแรงสนับสนุนจากบุคคลรอบข้างเพื่อที่จะทำให้ผ่านสถานการณ์เหล่านี้ไปได้ และในขั้นตอนการปรับตัวเพื่อที่จะดำเนินชีวิตต่อไปตามปกติ ภายหลังเหตุการณ์ผ่านไปแล้วก็อาจจะต้องการให้บุคคลรอบข้างเข้าใจ แนะนำ และช่วยเหลือในส่วนที่จำเป็น ในส่วนของจำเลย หลายครั้งที่พบว่าจำเลยกระทำสิ่งที่ไม่ดีพลาดขึ้นโดยที่บุคคลรอบข้างหรือบุคคลในครอบครัวไม่ได้ร่วมรับรู้ด้วยเลย บุคคลเหล่านั้นจึงไม่มีโอกาสทราบได้เลยว่าจำเลยกระทำการสิ่งใดไปบ้าง การที่บุคคลเหล่านี้ไม่ทราบข้อเท็จจริง ย่อมทำให้บุคคลเหล่านั้นไม่เกิดความรู้สึกหรือความจำเป็นที่จะต้อง

ระมัดระวังมิให้เกิดพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันอีกในอนาคต ในบางครั้งก็จำเลยเองรู้สึกผิดและเสียใจในผลความเดือดร้อนที่เกิดจากการกระทำของตน ความรู้สึกเหล่านี้ถือเป็นสถานการณ์ที่ยากลำบากสำหรับจำเลยด้วยเช่นกัน การที่จำเลยจะผ่านพ้นสถานการณ์เช่นนี้และพยายามปรับปรุงตัว หรือแม้แต่การกลับเข้าสู่สังคมก็จำเป็นต้องได้รับความกำลังใจและความช่วยเหลือจากบุคคลรอบข้างในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน (Office of Justice Affairs, 2023)

หลักการแนวความคิดตาม ป.อ. มาตรา 56 หลักการตามกฎหมาย ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกหรือปรับ และในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินห้าปีไม่ว่าจะลงโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามหรือลงโทษปรับถ้าปรากฏว่าผู้นั้น”

1) ไม่เคยรับโทษจำคุกมาก่อน

2) เคยรับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือ ความผิดลหุโทษ หรือเป็นโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน

3) เคยรับโทษจำคุกมาก่อนแต่พ้นโทษจำคุกมาแล้วเกินกว่าห้าปี แล้วมากระทำความผิดอีก โดยความผิดในครั้งหลังเป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (Legardy, 2023)

หลักการพิจารณาจากคุณสมบัติของจำเลยในอดีต เช่น ให้ศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น

หลักการหลังจากจำเลยกระทำความผิดแล้ว โดยพิจารณาจากสภาพความผิด หรือการรู้สึกความผิด และพยายามบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้น หรือเหตุอันควรปรานีแล้ว

เมื่อศาลได้พิจารณาข้อเท็จจริงแล้วศาลอาจจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้ ไม่ว่าจะโทษจำคุกหรือปรับอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่าง เพื่อให้โอกาสกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนดแต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้

หลักการให้โอกาสจำเลยกลับตัวเป็นพลเมืองดี โดยการวางเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อตามควรแก่กรณีได้ ดังต่อไปนี้

แนวความคิดตาม ป.วิ.อ. มาตรา 35 นั้น คดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวหรือคดีความผิดอันยอมความ (ตาม ป.อ. เรียกว่าคดีความผิดอันยอมความได้ ตาม ป.วิ.อ. เรียกว่าคดีความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งเป็นคดีประเภทเดียวกัน) หมายความว่าคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหายเป็นส่วนตัวโดยตรง ไม่มีผลกระทบต่อรัฐ สังคมส่วนรวมหรือประชาชนทั่วไป ดังนั้น กฎหมายจึงบัญญัติให้อำนาจแก่ผู้ได้รับความเสียหายนั้นเป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้เองโดยตรง หรือจะร้องทุกข์กับเจ้าพนักงานของรัฐเพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดให้ก็ได้ โดยผู้เสียหายต้องร้องทุกข์กับเจ้าพนักงานของรัฐภายในระยะเวลาที่กฎหมายบัญญัติ เจ้าพนักงานของรัฐมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ แต่ถ้าผู้เสียหายไม่ประสงค์จะร้องทุกข์ให้เจ้าพนักงานของรัฐดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด เจ้าพนักงานของรัฐก็ไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ และแม้ว่าผู้เสียหายจะได้ดำเนินคดีโดยฟ้องร้องผู้กระทำความผิดด้วยตนเองหรือร้องทุกข์กับเจ้าพนักงานของรัฐเพื่อให้สอบสวนดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแล้วก็ตาม ในระหว่างการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานของรัฐไม่ว่าจะอยู่ในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวน ชั้นพิจารณาของพนักงานอัยการ หรือคดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ตราบใดที่คดียังไม่ถึงที่สุด หากผู้เสียหายเปลี่ยนใจไม่ประสงค์ที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอีกต่อไป ผู้เสียหายก็มีอำนาจที่จะแจ้งความประสงค์ต่อเจ้าพนักงานของรัฐให้ยุติคดีได้ เช่น คดีอยู่ในชั้นสอบสวนหรือชั้นพิจารณาของพนักงานอัยการ ผู้เสียหายก็มีอำนาจถอนคำร้องทุกข์ ถ้าคดีนั้น

อยู่ในชั้นพิจารณาของศาลโดยผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง ผู้เสียหายก็มีอำนาจถอนฟ้องหรือกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง ผู้เสียหายก็สามารถไปยอมความในศาลหรือถอนคำร้องทุกข์ได้ ซึ่งมีผลทำให้คดีอาญาที่ผู้เสียหายร้องทุกข์ไว้นั้นระงับไปตาม ป.วิ.อ. มาตรา 39 (2) คดีประเภทนี้ได้แก่คดีที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ทั้งใน ป.อ. ใน พ.ร.บ. ต่าง ๆ เช่น คดีความผิดฐานยักยอก ฉ้อโกง หรือคดีตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เชื้อ เป็นต้น ส่วนคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน หรือ ความผิดอันยอมความได้นั้น หากผู้เสียหายฟ้องคดีเอง เมื่อผู้เสียหายและจำเลยสามารถตกลงกันได้ตามกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา โจทก์ก็สามารถถอนฟ้องคดีอาญาดังกล่าวได้ก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา แต่หากศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว โจทก์ไม่สามารถถอนฟ้องคดีอาญาได้

วิเคราะห์แนวทางการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญา

จากการศึกษาปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยในปัจจุบัน แม้ว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยจะมีข้อดีมากมาย แต่ก็ยังพบปัญหาหลายประการที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ได้แก่

1. การขาดมาตรฐานในการลงโทษ กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญามีการใช้มาตรการที่หลากหลายขึ้นอยู่กับความตกลงระหว่างผู้เสียหายและจำเลย ซึ่งบางครั้งอาจทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการลงโทษหรือการเยียวยา เช่น จำเลยที่กระทำความผิดเหมือนกันแต่ได้รับการลงโทษที่แตกต่างกัน โดยไม่มีเหตุผลที่ชัดเจน การขาดมาตรฐานนี้อาจทำให้ผู้เสียหายรู้สึกที่ไม่ได้รับความยุติธรรม หรือแม้กระทั่งทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยไม่สามารถลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำได้ ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดมาตรฐานในการลงโทษที่ชัดเจน การสร้างมาตรฐานในการลงโทษและการเยียวยาผู้เสียหาย จะช่วยลดปัญหาความไม่เสมอภาคในการดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยสามารถกำหนดกรอบมาตรการที่ชัดเจนในการลงโทษจำเลยและการเยียวยาผู้เสียหาย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายได้รับความยุติธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ ยังสามารถทำให้การไกล่เกลี่ยมีความเหมาะสมและมีมาตรฐานที่สอดคล้องกับความผิดที่เกิดขึ้น

2. กระบวนการที่อ่อนแอเกินไป อีกหนึ่งปัญหาที่พบในการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยคือการมุ่งเน้นไปที่การเยียวยาผู้เสียหายโดยไม่ให้ความสำคัญกับการลงโทษจำเลย ซึ่งอาจทำให้ผู้ที่กระทำผิดไม่ได้รับการลงโทษที่หนักพอที่จะป้องปรามไม่ให้เกิดการกระทำผิดในอนาคต ส่งผลให้กระบวนการนี้ไม่สามารถสร้างการยับยั้งและไม่สามารถสร้างความรู้สึกกลัวในการกระทำผิดได้อย่างเพียงพอ ดังนั้น จึงควรสร้างความสมดุลในการลงโทษและการเยียวยา ซึ่งการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ย ควรมุ่งเน้นให้มีความสมดุลระหว่างการลงโทษและการเยียวยา โดยการลงโทษจำเลยให้สอดคล้องกับความผิดที่กระทำ และให้ความสำคัญกับการเยียวยาผู้เสียหาย เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรมในสังคม กระบวนการไกล่เกลี่ยควรจะทำให้ทุกฝ่ายมีโอกาสในการฟื้นฟูและกลับตัวเป็นพลเมืองดี

3. การใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อประโยชน์ของจำเลย ในบางกรณี การไกล่เกลี่ยอาจถูกนำมาใช้เพื่อประโยชน์ของจำเลย โดยที่ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยหรือถูกบังคับให้ยอมรับข้อตกลงในการไกล่เกลี่ย แม้ว่าจะไม่ได้เต็มใจ ซึ่งอาจทำให้การกระทำความผิดไม่ได้รับการลงโทษที่เหมาะสม และอาจทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความยุติธรรมที่สมควรได้รับ ดังนั้น จึงควรพิจารณาการใช้ผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความเป็นกลางและเชี่ยวชาญเพื่อป้องกันการใช้อำนาจหรืออิทธิพลที่ไม่เป็นธรรม ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีความเป็นกลางและมีความเชี่ยวชาญในการทำหน้าที่ ซึ่งจะช่วยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นไปอย่างมีความยุติธรรมและไม่ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของจำเลยหรือผู้เสียหาย

4. อำนาจและอิทธิพลที่ไม่เท่าเทียมกัน การใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยในบางกรณีอาจมีการใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้เสียหายและจำเลย ซึ่งอาจทำให้ฝ่ายหนึ่งมีอำนาจในการบีบบังคับหรือ

ชักจูงให้อีกฝ่ายยอมรับเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรม และอาจทำให้ผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยไม่เป็นไปตามที่ควรจะเป็น ดังนั้น จึงควรให้การสนับสนุนการฟื้นฟูจิตใจและสังคมของจำเลย ซึ่งจำเลยควรได้รับการสนับสนุนจากการฟื้นฟูทั้งในด้านจิตใจและสังคม ซึ่งการไกล่เกลี่ยควรมีการสร้างโอกาสให้จำเลยสามารถปรับตัวและคืนสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการจัดหาทรัพยากรและโอกาสในการศึกษา อาชีพ และการฝึกอบรม เพื่อให้จำเลยมีความพร้อมในการกลับสู่สังคมโดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดอีก

ฉะนั้น การพัฒนาการไกล่เกลี่ยคดีอาญา จึงควรกำหนดมาตรฐานการลงโทษที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้เสียหายรู้สึกยุติธรรม รวมถึงต้องประเมินความเหมาะสมในการลงโทษจำเลยเพื่อไม่ให้กระบวนการมุ่งเน้นเฉพาะผู้เสียหาย โดยต้องมีมาตรการป้องกันการกดดันจากจำเลยต่อผู้เสียหาย และสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยสำหรับทุกฝ่าย เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในระบบยุติธรรมและลดความขัดแย้งในสังคม

สรุป

กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเป็นกระบวนการที่มีการใช้เพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายโดยไม่จำเป็นต้องมีการลงโทษที่รุนแรง การไกล่เกลี่ยนี้มุ่งเน้นที่การบรรเทาความเสียหายและเยียวยาผู้เสียหาย โดยทำให้ทั้งสองฝ่ายได้พูดคุยและหาทางออกที่เหมาะสมร่วมกัน เพื่อให้จำเลยสามารถกลับสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการนี้มีปัญหาหลายประการที่อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการนี้ในทางปฏิบัติ หนึ่งในปัญหาที่สำคัญคือ การขาดความสม่ำเสมอในการลงโทษ เนื่องจากมาตรการที่ใช้ในการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นอยู่กับความเห็นร่วมระหว่างผู้เสียหายและจำเลย ซึ่งอาจทำให้มีมาตรการที่แตกต่างกันในแต่ละคดี แม้ว่าเหตุการณ์หรือพฤติกรรมของจำเลยอาจคล้ายคลึงกัน ทำให้การลงโทษในบางกรณีไม่สอดคล้องกับความผิดหรืออาชญากรรมรุนแรงเกินไป เนื่องจากขาดมาตรการในการควบคุมความสัสดส่วนของการลงโทษ อีกปัญหาคือ กระบวนการไกล่เกลี่ยอาจเป็นการลงโทษที่นุ่มนวลเกินไป ซึ่งไม่สามารถป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอีก การมุ่งเน้นที่การเยียวยาผู้เสียหายเป็นหลักอาจทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับการลงโทษที่สาสมกับความผิดของตน ทำให้บางครั้งผู้ที่คิดจะกระทำความผิดอาจไม่เกรงกลัวต่อผลที่จะตามมา ทำให้เกิดการกระทำผิดในลักษณะเดียวกันซ้ำ ๆ ได้

นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยให้เกิดประโยชน์แก่จำเลย โดยจำเลยอาจใช้สิ่งจูงใจหรือเสนอประโยชน์ให้กับผู้เสียหายเพื่อให้ได้ประโยชน์ในกระบวนการทางกฎหมาย ซึ่งอาจทำให้เกิดการใช้เงินหรืออำนาจในการหลุดพ้นจากการรับโทษได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการใช้สิทธิพลที่ไม่เท่าเทียมระหว่างผู้เสียหายและจำเลย ซึ่งอาจทำให้ฝ่ายที่มีอำนาจสูงกว่าใช้ช่องทางในกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อข่มขู่หรือบีบบังคับให้ฝ่ายที่อ่อนแอกว่าต้องยอมรับมาตรการต่าง ๆ ดังนั้น การพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีอาญาจึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้การยุติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยไม่ละเลยผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการขาดความเสมอภาคในการลงโทษ และต้องรักษาความเป็นธรรมในการใช้กระบวนการเพื่อให้เกิดการยุติธรรมที่แท้จริงในสังคม

References

- Kannarit, P., & Praithong, P. (2021). Cases Conciliation Issues: Study at the Singburi Provincial Court. *Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University Academic Journal*, 8(2), 118-129.

- Legardy. (2023). *The Penal Code Act B.E. 2499 (1956): Section 56 of the Penal Code*. Retrieved November 22, 2024, from <https://www.legardy.com/thai-law/criminalcode/criminal-law-section56>
- Narkdilok, L., & Kenaphoom, S. (2017). Mediation Method for Terminating Criminal Case Disputes Court. *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University*, 4(2), 61-75.
- Office of Justice Affairs. (2018). *White Paper on Crime & Justice 2018*. Bangkok: Office of Justice Affairs.
- Office of Justice Affairs. (2023). *The Mediation of "Criminal Cases"*. Retrieved December 15, 2024, from https://justicechannel.org/listen/5-minute-podcast-law/ep-10-mediation-criminal?utm_source=chatgpt.com
- The Office of the Council of State. (2019). *The Act Promulgating the Criminal Procedure Code, B. E. 2477 (1934) . (Amended B. E. 2562)*. Retrieved December 15, 2024, from <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/115/iid/121396>
- The Office of the Council of State. (2019). *The Criminal Code Act B.E. 2499 (1956)*. (Amended B.E. 2562). Retrieved December 20, 2024, from <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/113/iid/121230>
- Wongsuphakdee, N. (2020). *Criminal Mediation in the Process of Investigation: A Study of the Dispute Resolution Act B.E. 2562*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.